

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
ELHÚNYT TAGJAI FÖLÖTT TARTOTT
EMLÉKBESZÉDEK.

SZERKESZTI A FŐTITKÁR.

XVIII. KÖTET. — 1. SZÁM.

BERCZIK ÁRPÁD
EMLÉKEZETE

KOZMA ANDOR

TISZT. TAGTÓL.

(FELOLVASTA 1920. ÉVI NOVEMBER HÓ 20-ÁN.)

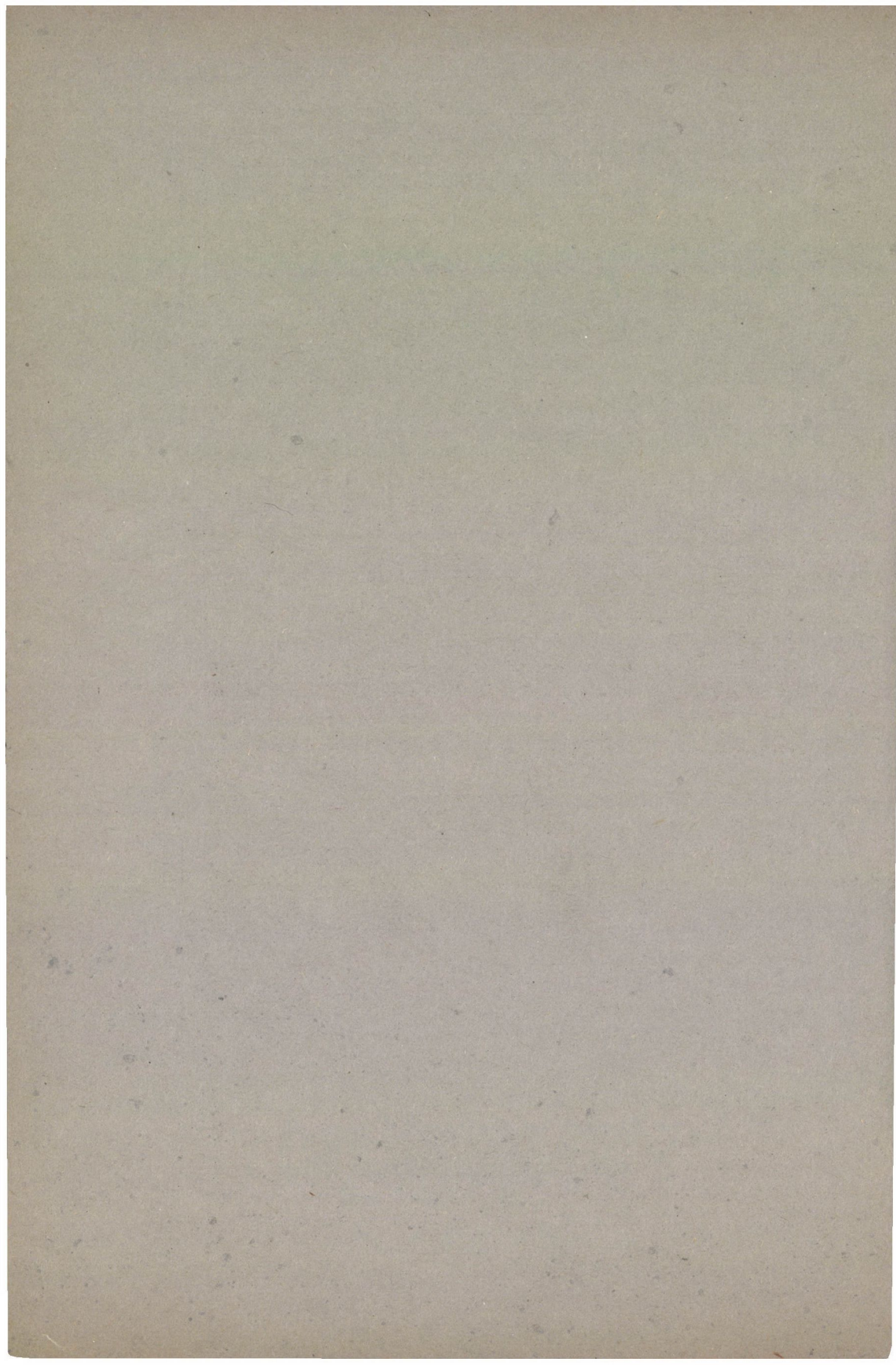

Ára 8 korona.

BUDAPEST
KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
1921.

Berczik Árpád emlékezete.

Felolvasta 1920 november 20-án Kozma Andor tiszt. tag.

Budapest utcáin, terein, hidjain — nyaranta leginkább a Svábhegy hosszú fasoraiban — évtizedek óta naponként felbukkant egy passzionátus fürge sétáló. Hol itt, hol ott sietett elő szapora léptekkel, de nem úgy, mint aki valamely kitűzött célra törekszik. Mert a sétáló bizonyos idő vagy bizonyos távolság után meg szokott fordulni, hogy a típusában mindig egy emberi és társadalmi élet folytonos vidám változatait, pihenés nélkül, visszafelé is végig élvezze. Nyilvánvaló volt, hogy a mozgást s a változatosságot nemcsak teste igényli, hanem a lelke is. Erre vallottak vidáman, szinte hamiskásan felvillanó, fürkésző pillantásai is, melyeket derűs nagy fejének mozdítása nélkül, mint gyors nyilakat, oldalazva röpttetett a mellette elmenőkre. Ezek a pillantások mindig találtak, de sohasem sebeztek. Mindenki érezte, hogy nincsenek kegyetlenül hegyesre köszörülve, annál kevésbé a szatíra maró mérgébe mártva. Az ember- és békeszeretet, az életkedv és ártatlan jó humor folyton pezsgő megfigyelő kíváncsisága szokott így pillantgatni ránk. Nem azért, hogy lenézzé gyarlóságainkat, hanem, hogy észrevegye s mulatságosnak találja furcsaságainkat.

Vajjon ki is ez a zömök, deresedő szakállu, fürge úriember? Ez a pajkos és mégis szeretetreméltó megfigyelő? — kérdeztették egymástól a járókelők.

— Mintha láttam volna már valahol — tűnődött az egyik.

— Nekem is úgy rémlik — mondá a másik.

— No, de hát hová is tegyem? — erőltette emlékezőtehetségét a harmadik.

Minthogy azonban a járőkelők között bőven voltak színházlátogatók, a találgatás nem tartott soká. Valamelyik egyszerre csak a homlokára csapott:

— Hopp! meg van. A nemzeti színházban láttuk őt, a rivaldán, a függöny lebocsátása után, mikor zúgott a tapsvihar... Igen, igen, ő ott hajlongott, mint szerző... Hát persze, hogy ő az: Berczik Árpád, a vigjátékiró!

Most már aztán mindenki csodálkozott, hogy nem ismerte fel mindjárt első látásra ezt a kedves embert. És hamar kisült, hogy valamennyien tudták, ki Berczik Árpád, milyen jelese az újabb magyar szinirodalomnak.

Milyen jó szerepet irt például Blahánénak a „Paraszt-kisasszony“-ban!... És ki emlékszik még, milyen nagyokat lehetett kacagni „A bálkirálynő“ című darabján, amelyben Nádain Ferenc olyan pompásan adta a pesti ficsúrt, aki a szupé-csárdás megszámolhatatlan hogyvoltjában csuronvizre táncolja magát... És nem volt-e szép darab az „Igmándi kispap“ a népszínházban?... Hát a „Veteránok“, ugyanott, nem volt-e nagyon jóízű mintája a budapesti helyi bohózatnak?... Kár, hogy ez a műfaj a jeles mintaadás dacára sem tudott tovább fejlődni a frivol idegen bohóságok túlságos felkapása miatt... S voltak még olyan régi színházjárók is, akik már 1863-ban tapsoltak az akkor még igen fiatal Berczik Árpád „Szellemdús hölgyé“-nek, melynek címszerepében Prielle Kornélia kiválóan finom volt. Sőt néha még olyan avatott is akadt, aki bevallotta, hogy valamikor, mint műkedvelő, ő maga is játszott és tapsokat aratott Berczik Árpádnak „Közügyek“ című vigjátékában.

Ez a közismertsége és közkedveltsége Berczik Árpádnak már körülbelül harmincz esztendővel ezelőtt jóformán teljes volt. Ami ő rá nézve a boldogító sikert jelentette; mert hiszen azt érte el vele, már életének napfényes delén, amiért kora ifjúsága óta nagy kedvvel és buzgalommal dolgozott: a közönség derűs rokonszenvét és figyelmét. Ő tudta, hogy aki a saját korának, a jelennek embereit s azok mindennapi életének bohó viszonyait a jelen színeiben, szólamaiban és elmésségeiben viszi színpadra, az vagy most győz, vagy soha.

Ő azt is tudta, hogy a jelen színpadát a jelen komédiáival szolgáló szerző, egy-egy darabjának sikerével még nem lesz győztes. Egy-egy siker még csak csatanyerés, egy-egy bukás még csak csatavesztés. Azt a hosszú játékháborút, melyet a szerző a közönség tartós kegyéért, vagyis a műsoron maradásért vív, egyik sem dönti el. Aki a jelen színpadán győzni akar, annak a műsoron új meg új darabokkal való folytonos táplálását is győznie kell. Berczik Árpád győzte. Husz éves korában, 1862-ben, már a Nemzeti Színházban adták „Nincs mama” című vígjátékát s ettől fogva, kerek-számban, ötven esztendőn át a magyar színpadok műsorán mind több és több darabja szerepelt. Nagyobb részük csatanyerés volt, némelyik csatavesztés; de általában Berczik Árpád mint színpadi szerző, a színházak műsorán folyton előbbre nyomult. S ha néhány évtizeddel első színpadi sikere után, szerzői pályájára, mint egészre tekintett vissza, boldogan állapíthatta meg, hogy ő a hosszú játékháboruban máris győzött. Máris elérte, hogy valahol csak a magyar vígjátékírók legjobbjainak neveit emlegették, az ő nevét is fel kellett említeni. És e mellett testi-lelki üdesége, úri módja, teljes gondtalansága, igénytelensége, örökké pezsgő vidámsága, játékos fantáziája és határtalan munkakedve még sok újabb színpadi sikert ígért neki.

Valóban, Berczik Árpád nemcsak szerencsés, hanem boldog is volt. Élete, képlegesen szólva, enyhén emelkedő, lomboktól árnyalt, virágoktól szegélyezett kellemes serpentin út, mely felvisz a boldogság hegyére.

Jó családból származott. Apja, Jászói Berczik Pál, ungvármegyei magyar nemes, intellektuális hivatalnokember volt. Nem gazdag, de eléggé módos, hogy gyermekeit jól neveltesse. Anyja, Hazay Teréz, feltűnően eszes, nagyműveltségű, eleven temperamentumu úriasszony. Árpádnak két testvére volt: egy bájosan szépséges és jószágos huga, meg egy ma is köztünk élő, kiválóan derék öccse. Mind a kettő végtelen szeretettel ragaszkodott Árpádhoz, nemcsak gyermekkorában, hanem azon túl is. Ő viszont leggyöngédebb, legjobb bátyjuk maradt nekik egész életében.

Első gyermekemlékeiben már ott derengett a magyar

szabadságharc dicsősége. Igaz, hogy gyásza is, — de az a gyász nemzeti reményekkel volt teljes. És csakugyan, mire Berczik Árpád a magyar ügyért lelkesen demonstráló diákból legénnyé serdült, már felpirkadt a nemzet új hajnala.

Aztán mind nagyobb rajban körözték őt nyilvános írói sikereinek boldogító emlékei. Ugyancsak büszke boldogsággal emlékezhetett ifjúkori baráti körére. Ez a múlt század hatvanas évei folyamán a pesti Fürdő-utcai Kávéforrás-kávéházban verődött volt össze, mely ama korszak legtehetségesebb fiatal íróinak vidám tanyája volt. Ott Rákosi Jenő, Dóczy Lajos, Toldy István, báró Kaas Ivor, Márkus István, Almási Balogh Tihamér, Ágai Adolf, Hevesi Lajos és a többiek úgy becézgették őt, mint a vigak közt legvigabb, szeretetreméltó barátot. S Berczik Árpád minde fiatalkori barátjához a sirig hű maradt.

Tündöklő emlékül merült fel rajongó nemzeti lelkében a magyar alkotmánynak 1867-iki teljes diadala, a koronázás pompája és a nagy gróf Andrássy Gyula, a „providenciális államférfiú“, akinek miniszterelnökségi sajtóirodájában már Berczik Árpád is tollával kiérdemelt helyet kapott. Ebben a sajtóirodában fokról-fokra emelkedve, dicső emlékezetű Tisza Kálmán miniszterelnöksége alatt már ő, Berczik Árpád, miniszteri tanácsos és a sajtóügyek vezető főnöke. Mint ilyen is, sikerrel állta meg helyét, mignem negyven esztendei államszolgálat után, nagy kitüntetésekkel elhalmozva, boldogan vonult nyugalomba, hogy továbbat már csak az irodalomnak, a nemzeti nyelv és kultúra közügyeinek, meg a saját magánboldogságának éljen.

Irodalmi, főképen vigjátékirói sikereinek bizonyosságai, a közönség tapsain kívül, hogy a Kisfaludy-társaság már 1872-ben rendes tagjává, a M. T. Akadémia pedig 1888-ban levelező tagjává választotta. Utóbb a M. T. Akadémiában a rendes és végül a tiszteleti tagságot is elérte. A Petőfi-társaság szintén tiszteleti tagjai közé sorozta. Közben „Mai divat“ című vigjátékával megnyerte a Garai-pályadíjat, „A papa“ cíművel pedig a M. T. Akadémia Teleki-jutalmát.

Egyszóval, bármely irányba fordította emlékezetét: siker, siker, boldogító siker az egész vonalon!... Mégha volt is

közbe-közbe egy-egy kisebbszerű bökkenő, azt mindig mihamar feledésbe merítette valami új siker.

Aki ilyen sikeres multra már élte delén és ép egészségben tekinthet vissza, az boldog ember lehet. Hanem, hogy csakugyan azzá is legyen, ahhoz még mindig szükséges valami.

Mindenekelőtt, hogy legbensőbb magánélete is boldog legyen. Hogy szerető és szeretett hű pár osztozzék vele a sikerein érzett boldogságban. Mert a boldogság különös dolog. Az több lesz, ha megosztjuk valakivel és kevesebbre zsugorodik, ha csak magunknak tartjuk meg. Berczik Árpád kedves szíve érezte ezt. És ő megosztotta minden boldogságát az ő választottjával, szeretett és szerető párjával, akinek hűséges, gyöngéd gondja révén az a boldogság nagyobb, igazabb, zavartalanabb és tartósabb lett, mintha pusztán csak egy szerencsés ember felhalmozott életsikere maradt volna.

De még ilyen szerencsés körülmények közt is nagyon kíváncsi még egy igen ritka adomány, hogy a boldogság a magunk érzésében és öntudatában is teljessé váljon: a megelégedés azzal a sikerrel, amit már elértünk. Azzal, amit *ma* értünk el, *mára* be kell érünk. Azt úgy kell élveznünk, miintha az volna minden, amire vágytunk. Azt nem szabad kicsinyleni s fitymálva félrelökdösní, mint ki nem elégítőt, mert akkor az a magunk érzésében nem valósul át boldogsággá soha. Nem szabad helyette már ma azt a még nagyobb sikert szomjazni, ami tán csak holnap, vagy még később érkezhetik meg, mert az elriasztott madár tovarepül s elijeszti a többit is, mely lassanként szintén hozzánk szállana. Nyájasan fogadni minden jót, amit éppen hoz a sors, hálásan örvendezni rajta, megelégedni vele, legalább egyelőre —, ezt csak az tudja, akinek a boldogságra veleszületett talentuma van. Berczik Árpádnak volt.

A nagyravágyók az ilyen emberre azt mondják, hogy „nagyon igénytelen“. A raffináltak, hogy „kissé naif“. De valósággal mégis magasan áll felettük az az igénytelen naif, aki, mint Berczik Árpád, a maga óvatos, küzdelmeket kerülő szelíd taktikájával sokkal több sikert ért el — s még ha esetleg sokkal kevesebbet ér is el, sokkal boldogabb tud lenni, mint ők. Az ilyen boldog ember az élet művésze; a nagyra-

vágyók és raffináltak pedig az élet kontárai. Amaz, enyhén emelkedő szerpentin-úton feljut a boldogság hegyére s fenn vidáman sétálgat rajta, majdnem élete végéig. Emezek vagy fel sem jutnak, vagy, ha rohammal és csellel feljutnak is, kielégíttetlenek, keserűek, mert mindjárt az a bajuk, hogy amit elértek, az még mindig nem a Csimborasszó csúcsa.

Ami Berczik Árpád életművészetében igénytelenségnek és naivitásnak látszott, az nem ugyan öntudatos, de ösztönszerű életbölcse ség volt. Életbölcse ség, mely az életművészetnek nem aktiv, nem hajtó tényezője, hanem passzív fékező ereje. Az egyensúly, a mérséklet, a teherbírás biztossága függ ettől. Amit a művészet alkot és elér, ez óvja és tartja meg. Az életművész enélkül sokat kockáztat. Berczik Árpád azonban mitől sem tartózkodott jobban, mint az elért s neki mindig kedves, mindig megbecsült sikerek kockáztatásától. Anyyira szerette az emberileg elérhető legszolidabb biztosságot, akár valamely hidépítész, aki úgy szerkeszti meg alkotását, hogy az, a teherpróba szerint reáférő súlytömegnek tizszeresét is megbirhassa.

Igy folyton dolgozva és folyton boldogulva, mindig elérve az elérhető s mindig örülve annak, soha nem sóvárogva elérhetetlenre, soha ki nem híva a sorsot, sem az emberek irigységét — Berczik Árpád szinte ugyanazzal a biztossággal haladt át egész hosszú élete útján, mint városi és svábhegyi sétaútjain szokott. Lelkében szép harmóniák, hamiskásan villanó szemében az ártatlanul pajkos megfigyelések örök játéka, egész valójában szeretetreméltó fürgeség, melynek ritmusát benső temperamentum diktálja, szaporán lépkedő lábai csak elfogadják.

Persze, a lábak az utolsó évtizedben, különösen annak vége felé, már kevésbé tartottak lépést a benső temperamentum fürgeségével. Lassan-lassan a hosszú sétautak végigrovása oda és kivált vissza, méltóságteljesebb, vontatottabb lett. De a temperamentum, ott belől, még mindig, majdnem mindvégig, a régi fürge ritmusra lüktetett.

Berczik Árpád, miután már ötven, munkában és sike rekben gazdag esztendő t él t meg, tartós frigy et kötött a Svábhegygel. Ezzel mintegy szimbolizálta, hogy ő immár feljutott

legszebb, amit mindenkor tudni fognak Berczik Árpádról a műveiből, kivált „Himfy“-ből, az, hogy magyar fajtát, nemzetét, annak nyelvét, irodalmát és erkölceit végtelenül szeretete; a magyar ifju és a magyar leány szerelmét pedig oly tisztának, magasztosnak, mélynek és hűségesnek becsülte, amely romlásnak induló időkben is megerősítheti a bizalmat az ősi erényben.

Mindezekből következtetve a jövőendő korok is teljes bizonyossággal fogják róla, az íróról tudhatni, hogy nemes szívű, végtelenül jóhiszemű, tiszta, harmonikus lelkű, igen elmés, igen vidám és igen boldog ember volt.

Hanem mi még sok oly szépet és jót is tudunk róla, amiről művei az utókornak nem adhatnak hirt. Mi láttuk olyan kedvességeit is, melyek édesbússá tennék a reáemlékezést akkor is, ha ő nem alkotott volna maradandó műveket.

Mi láttuk őt szerető, résztvevő, nyájas, irgalmas, gyöngéd, mindenkin segíteni kész, igaz, emberséges embernek. Láttuk puritán erkölcsűnek, aki önmaga iránt volt szigorú, míg mások gyöngéit enyhén ítélte meg. Láttuk őt szikrázó elmességű, villámgyors ötletekben gazdag vitatkozóknak, ki még sem bántott meg soha senkit fájdalmasan. És láttuk őt szerencséjében, rangjában, hírnevében soha el nem bizakodó szerény, egyszerű, közvetlen magyar úrnak, aki egyaránt megbecsülte embertársait, lettek légyen azok a világ hatalmasai, avagy földhöz ragadt szegények. Láttuk őt édes apai szeretettel és bohó jókedvvel lehajolni mások gyermekeihez. De amikor mások gyermekeinek betegségein gyötrődni, szinte kétségbeesni láttuk, örülnünk kellett, hogy az ő boldog házassága gyermektelen maradt. Mert azt a sok bizonytalanságot és veszedelmet, amivel a kicsinyek felnevelése jár, az ő érzékeny apai szíve alig bírta volna ki.

És láttuk őt, aki egykor magas köztisztességben az államgépezetnek egyik igen fontos részét igazgatta, nagyképűsködés nélkül, készségesen vállalkozónak olyan hazafias feladatra, melyek teljesítéséért nem jár egyéb jutalom, mint néhány beavatott polgártársnak csendes, tiszteletteljes elismerése és az az öntudat, hogy minden közügy buzgó szolgálata észrevétlenül is közhaszna a nemzetnek és társadalomnak.

Nó és — hogy a derüs égi boltot festve, a viharsarokban leselkedő fellegekről se feledkezzünk meg — bizony láttuk mi Berczik Árpád ragyogó homlokának hirtelen haragba borulásait is. Szemének pajkos pillantásai ilyenkor villámcsikázásokká élesedtek; tréfás hangja zorddá komolyodott s szinte a mindent túlcsattogó mennydörgést másolta.

Az Istenért, mi történt?

Csak az, hogy valaki az ő füle hallatára idegen szót talált vegyíteni magyar beszédébe. Ezt nem tudta elviselni a purista magyar; ez kihozta sodrából, — különösen ha a magyar közé pottyantott kifejezés német szószemét volt. Akkor a szerencsétlen ember, vagy akár szépasszony, akit ezen a bűnön rajta csipett, rémült meglepetéssel vette észre, hogy a világ legbékésebb Árpádja egyszerre át tud alakulni szilaj támadó harczossá. Akkor Árpád legenyhébb szava, a „nyelvében él a nemzet!“ is annyi felkiáltó jellel harsogott, hogy megsemmisítő fenyegetésül volt vehető. És orkánul zúgtak utána a kifogyhatatlan nyelvészeti bizonyságok, melyek szerint a „*srég vízavi*“ tisztességes magyarul „ferdén szembe“; a „*kacczenjammer*“ „macskajaj“; a „*spórolás*“ „takarékoság“; a „*pudli*“, ha kutya, akkor „uszkár“, ha nem kutya, akkor „bolti árusító pad“; a „*strudli*“, ha tészta, akkor „rétes“, ha nem tészta, akkor „örvény“; a „*nudli*“ „mácsik“; a „*kugli*“ „teke“; a „*smugli*“ „csempészet“; a „*spindt-bakter*“ pedig „m. kir. pénzügyőr“.

A váratlanul megtámadott, persze — teljesen lehangolva — nem tehetett okosabbat, mint szánta-bánta botlását s lelkesen igazat adott a támadónak. Amire Árpád, a világ legjóvívásabb elismerő hangján csak annyit kiáltott, hogy „nohát!...“ És kisült a vész viharfellegekről, hogy azok csak ártatlan bárányszerűek voltak — s az ég egy pillanat múlva megint még fényesebb derűvel mosolygott le a világra, mint valaha.

Nem is tudom, Berczik Árpád sok feledhetetlen szeretetreméltósága között, nem az ő hirtelen haragviharzásai voltak-e a legkedvesebbek.

Hogy egy neves íróról szóló emlékbeszédben a legmagasabb irodalmi fórum előtt, az író egyéni szeretetreméltóságával ily bőven foglalkozom, azt nem csupán szeretetből teszem,

hanem meggyőződésből is. Berczik Árpád egyéni szeretetreméltóságában ugyanis, én az ő egész irodalmi működésének és sikerének egyik legnagyobb tényezőjét látom.

A közönség, bárha őt személyesen nem ismerte s róla, mint emberről mitsem tudott, az ő darabjainak bohó pajkos-ságaiban, jólelkű, szerencsés véletleneiben, az ármány okvetlen póruljárásaiban, a tiszta szerelem és igazság holtbizonyos diadalmaiban, — szóval abban az egész boldog optimizmusban, mely Berczik Árpád műveinek éltető eleme, — ugyanazt a szeretetreméltóságot szerette, amely magának a szerzőnek egyéni szeretetreméltósága volt. Ennek híján a közönségnek nem lett volna hite az ő képzelt szinpadi játékvilágának egyszerű mechanikájában. S akkor a közönség tapsai s szívből fakadt nevetései nem adtak volna neki félszázadon át igazat, szemben a rideg kritikával, mely nem ismeri el, hogy a képzelet vidám játékaiban az eleven szeretetreméltóság többet ér, mint a holt szabály.

A közönség emberekből áll, akik legnagyobb részt nem szeretetreméltók és nem boldogok, de általában mégis szeretnének azok lenni. Napi jajaik-bajaik között irigykednek a szeretetreméltó boldogokra, de ha este, a pénzükért mulatni ülnek be a színházba, szívesen engedik át magukat olyan kivételes boldog emberek szeretetreméltó fikcióinak, akik velük született talentumuknál fogva, az élet minden kellemetességét meg tudják találni és műveikben is a végsőig el tudják kerülni annak minden zordonságait.

Berczik Árpád az ilyen istenáldotta kivételes emberek közé tartozott. Ő valósággal csakis boldogságra született. Ha akart volna boldogtalan lenni, akkor sem sikerült volna neki. Ha valamely sorscapás belekeverte volna a boldogtalanságba, vagy kikeveredett volna abból boldogság-talentuma segítségével, vagy belehalt volna. Szerencére a sors, egészen 77 éves koráig, legfeljebb olyan csendes, fájdalmas, de természetes veszteségeket mért szerető szívére, aminőkről csak azt mondhatjuk Arany János versével, hogy „fájdalom a boldogságnak egyik alkatrésze“.

Csupán hosszú élete utolsó esztendejében zúdult reá Berczik Árpádra is az a rettenetes közboldogtalanság, amely

mindnyájunkra: a veszített háboru iszonya és a proletárdiktatura véres förtelme. Ez volt az első és utolsó csapás, mely boldogtalanná tette s mihamar meg is ölte őt. Bár magas kora volt és beteg, a részére kijutott szeretetteljes és okos ápolás mellett még évekig élt volna, ha az ország, a nemzet, a becsület, a tulajdon és az életbiztonság összeomlása nem teszi vala számára kívánatossá a megmentő halált. A hetvenhat esztendő mérő vidám boldogságban eltöltött szeretetreméltó mosolygó megrendült minden reményében, minden bizalmában. Rút romokban látta az egész szép magyar világot, melyet felépíteni ő maga is segített. Elszörnyedt a kegyetlen képtelenségen, hogy háza többé nem övé, hogy családi tűzhelyéhez gyanus alakokat telepítenek be, s viszont neki még a saját kedves svábhegyi tuszkulánumba sincs többé joga nyárára kitelepedni. Nem volt kedve többé az ilyen utálatossá vált élethez s nem akart többé testi és lelki erőfeszítéseket tenni érte. Utolsó szavai is ezt bizonyítják. Az agonia beállta előtt még teljes öntudattal ült fel ágyában, s a tőle éppen távozó orvosprofesszorok után tekintve, nemes ingerültséggel így kiáltott: „hogya lehet egyetlen ember életéért ennyit vesződni, mikor az egész haza haldoklik! . . .“

A proletárdiktatura szörnyei pedig, kik a gyilkos boldogtalansággal kiüldözték őt az életből, még családi sirboltja mellől is elkergették a holttestét, mikor abba akartuk temetni apja, anyja és testvére mellé. S csak hónapok múlva, a szörnyű uralom bukása után tehettük külső temetőbéli magányos sirjából kiásott koporsóját, az ő utolsó kívánsága szerint, elhunyt szerettei közé. Egy embernek egy temetése is elég szomorú, neki pedig két temetése volt.

Úgy látszik, bizonyos boldogtalansági kvóta minden emberre, még a legboldogabbra is kérlelhetlenül ki van róva. Legtöbbször folyton törlesztgetjük azt egész életünkön át. Akin pedig az élet részletenként be nem hajtja, azon utóbb egyszerre veszi meg a végzet, kibíratatlanul brutális exekúciával, a késedelmi kamatokkal együtt.

Hanem a brutális exekúcióig Berczik Árpád egy szép, hosszú, munkában és sikerekben gazdag életen át boldog

és mindig szeretetreméltó volt. Ez teszi feledhetlenné emberi egyéniségét s ez adja meg irodalmi, főképen szinpadi műveinek is, legigazabb értékül, a tiszta, magyaros vidámság kedves zamatját.

A korszak, melyben ő élt és dolgozott, a magyarságnak reményteljes, boldog korszaka volt. Most már, mikor rettenetesen elmúlt, mindenki tudhatja, hogy az volt. Még azok is, akik mig meg volt, elégedetlenkedéssel rontották. Berczik Árpád azonban nemcsak tanuja és részese, hanem kifejezője is volt ama boldog korszak vidámságának. Neki meg kellett hálnia, mikor az a korszak meghalt. A mai nemzeti boldogtalanságban ő, mint magyar ember és magyar író elképzelhetetlen.

Annál inkább meg fogjuk őrizni az ő kedves emlékezetét, mert nem akarunk s nem tudunk veszített boldogságunkba belenyugodni. S annál inkább siratjuk őt, mert nincs nagyobb fájdalom, mint boldog időkre emlékezni a nyomorúságban.

És ha még a magyar szinpadon, búfelejtőül, valamely vidám művével fogunk találkozni, nevetés közben könnybeborulhat szemünk a gondolatra: mikor lesz és lesz-e még olyan boldog idő, mely megint teremhet olyan boldog magyar író, mint volt a szeretetreméltó, vidám Berczik Árpád!...

